

door het Kerstendom.

Eerste kwartier, dezen namiddag, 25 minuten na den vieren.

—

WALRAVENSIJDE.

Vervolg van blz. 374.

EN tienden Mei 1569 wierden de landen der parochie Middelkerke en die van de « Capelle van Wilgraueshyde » opnieuw « belegert ende betarden » door Antheunis Clayssin, gezworen landmeter van het Vrije, ten verzoeke van Pieter Willaert, kerkmeester, en van Willem de Blyecker, dischmeester van Middelkerke. Twee liggers wierden opgemaakt, de eene op papier, de ander op perkament. Deze laatste, de eenige dien men nog bezit, is met veel zorg geschreven en wordt in het kerkarchief van Middelkerke bewaard. De « oude slapers ende registers » ten jare 1542 door Jacobus Rycquaerts geschreven en de andere oude stukken naar welke de ligger van 1569 opgesteld wierd, bestaan ons wetens niet meer.

Op zekeren dag van Oogstmaand 1570 wierd het dorpje Raversijde gansch in opschudding gebracht. Het land liep vol baanstroopers en moordenaars, die meermalen in de zeeduinen schuilden. Een genaamde Crispijn van de Pitte had verschillende moorden benevens andere misdaden gepleegd. Waar en hoe, wordt in de oorkonden die het feit vermelden niet gezegd. Ten einde aan de handen van het gerecht te ontsnappen, vluchtte de moordenaar in de kapel van Raversijde. Men weet dat eertijds de gewijde plaatsen, zooals kerken, kapellen en kerkhoven vrije plaatsen waren, waar het gerecht de hand niet mocht leggen op dezen die in dezelve verschilden. Mettertijd evenwel wierd het voorrecht dier plaatsen somtijds over het hoofd gezien, en tevens ook door overeenkomst tusschen Kerk en Staat beperkt. Zoo hier vond het gerecht dat de misdaden door Crispijn van de Putte begaan, groot genoeg waren om het karakter der vrije plaats in acht niet te nemen, en Philips d'Ongnies, Baljuw van het Brugsche Vrije, zond zijne « sergenten en bedienden » om, te samen met de berijders van het gewest den plichtige uit de kapel te halen en naar Brugge te brengen. Men beeldt zich gemakkelijk in hoe al de inwoners en visschers van het rustige Raversijde te been waren.

Daar de moordenaar — iets dat nog al ver-

staanbaar is — weigerde te voet te gaan, huurde men eenen wagen, waarop hij *met veel moeite* gebracht wierd, zoo zeggen de stukken, en naar Brugge gevoerd om daar voor de vierschaar van het Vrije te verschijnen. Deze veroordeelde hem den 11 Oogst 1570 om door den zweerde ont- hoofd te worden, zijn dood lichaam op een wiel of rad geleid te zijn, en het hoofd onder de staak gedolven. (Zie verder de uittreksels uit de rekening van den Baljuw).

Met de jaren 1570 begint men te hooren spreken van de watergeuzen, die de zee van den Ems tot in het Kanaal van Engeland onveilig maakten. Oostende en Duinkerke reedden elk een oorlogschip toe ter bescherming der vlaamsche visschers. Nog eens moesten de zeelieden van Heyst en Walravensijde hun aandeel betalen :

Rekening van het Vrije, 1570-71, f° 42 r°.

« Loys du Bois, Andriessuene Laurin die den « viii^{en} jn Julio besoignierden met de stierlieden « Heist ende Wirauesyde uut cause dat de drie « zeesteden van Vlaenderen bescreuen zyn ghe- « weest by mynen heere den Admirael vander « zee, omme te aduiseren ende resolveren up « tequiperen van zeker scepen van orloghe ter « preseruatie vander haurincteelt vander jeghen- « wordighen jare, daerinne de stierlieden van « Heyst ende Wilrauesyde zouden moeten con- « tribueren. Betaelt v L. viii s. »

* * *

En nu een woord gerept van den naam van het verdwenen visschersdorp. Heden zegt en schrijft men doorgaans : Raversijde. Doch de lezer heeft kunnen bemerken dat zulks de oude naam niet is; eertijds schreef men meest Walravensijde. In den loop onzer opzoekingen is ons die naam onder niet min dan vijf-en-twintig verschillende vormen voorgekomen. Voor wien de menigvuldige wijzigingen weet welke de eigennamen van plaatsen en personen onder de pen van schrijvers en afschrijvers der verledene tijden ondergingen, zal dit niet wonderlijk schijnen. Dat men ons toelate de verschillende schrijfwijzen van dien enkelen en eenvoudigen naam onder de oogen onzer lezers hier te brengen.

Walrauinside	1403.	Saarters uit Weenen teruggezonden. Rijksarchief.
Walrauensyden	»	Rekening der stad Brugge.
Walrauinszide	»	Saarter van Weenen.

Walravenszyde	1407.	Rekening van Ouden- burg.
Wilrauensyde	1479.	Saarter van Weenen.
Walrauecide	»	» » »
Wilrafsyde	»	» » »
Welrauenshide	1480.	» » »
Welrauenside	1489.	» » »
Vulrauensyde	1520.	Rekening van het Proossche.
Wilrauesye	1521.	ib.
Walrauesyde	1541.	Rekening van het Vrije f° 42 r°.
Walleravensyde	1548.	Ligger der kerk van Mariakerke.
Wiltravensyde	1560.	Akt van oprichting van het Bisdom van Brugge.
Wilrauesyde	1566.	Rekening van het Bal- juwschap van het Vrije f° 7 v°.
Wilrausyde	1569.	Ligger der kerk van Middelkerke f° 6 r°.
Wilgrausyde	1569.	Zelfde ligger, f° 16 v°.
Wilgraushyde	»	» » » f° 42 r°.
Wilgraueshyde	»	» » » f° 43 r°.
Ravezyde	1575.	Rekening van de Ca- merlinkswatering.
Rauesye	1603.	Geteekende kaart, Rijksarchief, n° 454.
Walravensyde	17...	Aanteekening in den vermelden ligger van Middelkerke-parochië.
Ravesyde	1723.	Rekening der kerk van Middelkerke.
Walravensyde	1735.	ib.
Ravensyde	1787.	Rekening van den Disch van Middelker- ke, f° 61 v°.

De beteekenis van dien naam schijnt ons geene ernstige moeielijkheid te moeten opleveren. Eenige schrijfwijzen van kante latende zooals Wilgrauesyde, Vulravensyde en Wilrafsyde — te zeldzaam en te vreemd om aanveerdelijk te zijn — onderscheidt men duidelijk drie deelen in den naam *Walravenside* :

Wal of *Wil*, *Wel*, *Walle*, *Vul*, *Wul* of *Wael*; *Raf*, *Raue*, *Rave*, *Raver*, *Raeven*; en *syde*, *sy*, *side*, *syden*, *shide*, *shyde*, *zyde*, *cide*.

De *s*, *z* en *c* van *yde* of *ye* is oogenschijnlijk welluidendheidshalve tusschen *raven* of *raver* en *yde* ingelascht geweest.

De twee eerste lettergrepen behooren klaarblijkelijk aan één en zelfde woord toe : *Walrave*,

eigenaam van persoon die heden als familienaam nog bestaat. De latijnsche vorm is *Walravius*. In het Luiksche schreef men oudtijds : *Walraf*, *Walrave*, *Walrawe*, *Walraven* ¹.

De *ijde* van *Walrave*, wat wil dat zeggen? Er zijn langs onze kust verscheidene plaatsen wier naam op *ijde* eindigt : *Cox-ijde*, *Lombars-ijde*, *Walravens-ijde*. In de latijnsche teksten komt men *Lombardi ida* en *Wilraphi ida* ² tegen. Ducange legt het woord *hyda*, uit als zijnde eene plaats op de zee kust, waar geene zandbanken zijn, en diep genoeg om vaartuigen te ontvangen. Alzoo zou *Coxijde* de *ijde* of haven van *Coks* (naam van den voornaamsten inwoner der plaats) beteekenen; *Lombaertsijde*, de haven van *Lombaard* of van de *Lombaarden*, en *Walravensijde*, de haven van *Walrave*.

Maar heeft er op die plaatsen waarlijk eene haven bestaan of iets dat daaraan gelijk? Voor wat *Lombaertsijde* betreft, zulks kan moeielijk in twijfel getrokken worden. Maar hoe zulks bewezen voor *Walravensijde*?

Volgens teksten die wij verder mededeelen, denken wij dat het woordje *ijde* of *yde* mettertijd voor eene breedvoerigere beteekenis vatbaar moet geworden zijn, en toegepast aan plaatsen op de kust gelegen, waar men ter zee uitvaarde, 't zij dat de gedaante der kust daar eenig gemak toebod of niet ³. (Immers de sloepen of schuiten van meestal die kleine visschersplaatsen waren met platte kiel, en hadden geene haven van noode om ter plaats te komen of in zee te gaan). *Wenduyne* schijnt niet, ooit eene haven gehad te hebben, nogtans was er voortijds sprake van de *ijde* van *Wenduyne* :

« ... vichtich ponden grooten... gheleent tot
« uutreden van eenen vischboot *varende ter yde*
« *van Wendune* ⁴... »

Verordening op de zeevisscherij te *Wenduyne*, 1514 (*Précis analyt. des Arch. de la Fl. Occ., par F. Priem*, 2 §, T. v. p. 285) :

1. A. Body. Étude sur les noms de famille du Pays de Liège.

2. Wat beter als de « *Wilravorum ida* » van *Gramaye*, dunkt ons.

3. « Alhoewel het woord *yde* uitgelegd wordt, als beduidende eene eenvoudige huttenverzameling van zeevisschers, zooals men op duizend stappen van *Nieuipoort* dicht bij *Oostduikerke* tegenkomt, » zegt *J. Blaeu*, « denk ik dat het woord *ijde* van *ijdel* afstamt dat ledig beteekent en plaatsen bediedt op de zee kust gelegen, die voor het inkomen van vaartuigen geschikt is of zoo gemaakt. »

4. Rekening van de *Sint-Donaasproostdij*, 1578.

« Item dat nu voortan niemende van de stier-
« mans ten Proossche en gheoorloven met hun-
« lieder vissche die zij vangen zullene verzeillene
« of eldere haerlieder visch te vercoopene, dan te
« huerer yde daer zy ghecostumeert zyn ofte vaerne ende
« aen te commene. »

Ook dicht bij Nieupoort was er ecne streek of plaats, op het laatste der veertiende eeuw alzo genoemd.

Rekening van Nieupoort. 1394.

Rubriek betreffende 't gene dat gewrocht is geweest aan de havenwerken, erg door den vloet beschadigd en op andere plaatsen daar 't noodig was geweest.

« Dese weke cam inden xxx^{en} dach van maerte,
« ende wrochten enighe van desen naghenoom-
« den personen ter zee ande Rys jnde zaden ende
« reededen ter yde steenen jnde verwayde hofste-
« den ende syn deluers. »

Wellicht is zulks de zelfde plaats die later den naam kreeg van *Nieuwerhyde*, wier inwoners door eene akte van 1246 onder het rechtsgebied van Nieupoort gesteld wierden ¹.

Bijgevolg zou *Walravens-ijde* niets anders beduiden dan de *ijde* van *Walrave*, die ofwel de eerste bewoner dier plaats moet geweest zijn, ofwel een der eerste zeevaarders van het visschers- of zee-mansdorp was, ofwel nog als de aanzienlijkste der inwoners wierd aanzien. De visschersschuiten en haringbuizen vaarden van de *ijde* van *Walrave* ter zee in.

Ziedaar onze bescheidene meening. Het is eene gissing zooals zoo vele andere die op het geschied- en taalkundig gebied der naamuitlegging gewaagd worden. Zoo Horatius zei :

.... *Si quid novisti rectius istis,
candidus imperti....*

Vervolgt.

ED. VLIETINCK.

OVER TOONEEL ².

VER eenige weken las ik in een dagblad, dat dagelijks den helft zijner kolommen opvult met beoordeelingen over tooneelspelen, die in de schouwburgen van Parijs opgevoerd worden, dat het tooneel meer

kwaad gedaan heeft aan de samenleving als al de omwentelingen en oorlogen te gare.

Heeft het tooneel dan zulke wondere kracht op het volk?

Ja, het tooneel bezit eene tooverachtige, eene aanlokkende kracht; het heeft eenen invloed wiens uitwerksels den toeschouwer ofte wel vormen, ofte wel misvormen.

Vele wordt er gesproken en geschreven over tooneel; het nieuwsgierige volk zien wij naar de tooneelspelen optrekken om er zijnen dorst naar verzet en vermaak te gaan laven.

Vele ja, spreken over tooneel, vele wonen de spelen bij, maar bitter weinige kennen den waren oorsprong van het tooneel; bitter weinige denken aan den invloed welken het uitoefent op de samenleving, of aan de gevolgen welke het veroorzaakt of veroorzaken kan. Daarom meene ik wel te doen met hier van den avond te handelen over den oorsprong van het Tooneel, in 't korte iets over zijne werkingen in de vervlogene eeuwen uiteen te doen en hetzelfde vooren te stellen als eenen krachtigen middel voor de ontwikkeling en de verzedelijking van het volk.

Wat is eigenlijk het Tooneel?

Het tooneel is eene kleine wereld waar menschen handelende of sprekende opkomen.

Volgens den geleerden Bossuet heeft het voor doel in 't volk de hertstochten en de gevoelens te verwekken die zijne helden bezielen.

Uit die bepalinge kunnen wij opmerken dat het tooneel ofte wel eenen *zeer heilzamen* ofte wel eenen *zeer noodlottigen* invloed op 't volk kan hebben.

En inderdaad : het tooneel onder eene zedeloze leidinge is een machtige hefboom ter ontzedelijkinge, ter verbastering van het volk. Integendeel, waneer het eene zedelijke leidinge heeft, dan is het tooneel een sterke middel om 't volk onderwijs en deugdelijk vermaak te verschaffen. Dat zullen wij zoo even zien.

Hedendaags bijzonderlijk is het kwaad, door het tooneel gesticht, oneindig groot. En daar die kwale nu zoo vernielend, zoo verwoestend heerscht en zooveel slachtoffers telt van heur aanlokkend vergift, wat staat er te doen tenzij de slechte tooneelvoorstellingen te doen verdwijnen, of ten minste tegen te werken. 't Ware te wenschen dat het zedeloos, het ongodsdienstig tooneel, met al zijne betreurensweerdige gevolgen, uit de samenleving konde verbannen worden; doch die onderneming ware, zoo niet onmogelijk, toch moeielijk om uit te voeren.

1. Saartens van Nieupoort.

2. Voordracht gehouden in het *Davidfonds*, te Brugge.